

DUBEĆI NIŠTAVILO, reč bira teški bor

Tekst povodom Izložbe Milice Mrđa-Kuzmanov IKON-stelacije, slike/objekti rađeni prema poemi Stefana Malarmea *Bačene kocke nikada neće poništiti slučaj*, održane u Galeriji centra za vizuelnu kulturu Zlatno oko, maj - jun 1996.

Branka Srdić-Živanović

Na poemi *Bačene kocke nikada neće poništiti slučaj*, Malarme je radio do iscrpljenja. Po sećanju Pola Valerija, raširio je na svoj sto od vrlo tamnog drveta, s uvijenim nogama, rukopis svoje pesme i počeo da čita dubokim ujednačenim glasom, bez i najmanje "efekta", gotovo za sebe... Zatim je najjednostavnije na svetu pročitao svoje *Bačene kocke*. Bila je to samo priprema za najveće iznenađenje, sam rukopis.

"Čekanje, sumnja, koncentracija, behu vidljive stvari. Moj pogled se našao naspram tišini koje su dobile tela", piše o tom čudu Pol Valeri. "Bila je to oluja za oči, čitava jedna duhovna bura..." Dešavala se čarolija. Na samoj hartiji, beskrajno čisto treperilo je sazvežđe u međusobnoj praznini u kojoj je kao neka materija nove vrste, razdeljena u gomile, u nizove, u sisteme, postojala reč.

Bio je to tekst koji i govori i ne govori, izatkan brojnim značenjima, koji objedinjuje i red i nered.

Nešto slično ovom Valerijevom uzbuđenju, može se osetiti i sada. Svako ko je čitao i video Malarmeeve *Bačene kocke*, ne može ostati ravnodušan pred ostvarenjem koje je pred nama. Ideja Milice Mrđa-Kuzmanov da ovu tajanstvenu, magičnu poemu pretoči u lipu i bor, iznenađujuća je. Ne zbog toga što je to nešto novo. Transponovali su literarna dela u slikarstvo i Mane, El Greko, Mikelandelo, Rembrant i drugi, mnogo pre. Uzbuđujuća je činjenica da je pretakanje reči u drvo novi produžetak Malarmeeve misli da ideja postoji samo kroz svoje efekte, da je ideja konkretna građa, da se ideja ponaša kao kocka, bačena u beskonačni prostor večitog dešavanja između mora i sazvežđa, spremna na najneočekivanije preobražaje.

Malobrojni su čitaoci koji će skupiti dovoljno strpljenja da odgonetaju neobičan Malarmeev pesnički jezik. Po Malarmeu to i nije neophodno, jer jeziku treba vratiti slobodu da se izrazi kao nešto novo, i da se pri tome približi čutanju, ništavilu, nemogućem.

Koliko je vremena i strpljenja trebalo da jedan veznik AKO, imenica PONOR i rečca DA, pređu u drvo?

Koliki su dug put prevalili reč OSIM i stihovi:

"njegovim malim mozgom muževnim u gromu"?!

Ova veličanstvena smirenost Malarmeevih stihova pretočena u drvo, emanira ponovo veličanstvenu smirenost i slobodu. To je ono što fascinira u ovom Miličinom projektu.

Rečenični nizovi, udaljene metafore i reči, skrivene aluzije, opredmećeni su u drvetu. Tajanstvenost drveta štiti od vulgarnosti očiju, povećava vrednost i utiče na čistu duhovnost.

Osobenost ovog projekta je i njegova izolacija. On stoji potpuno sam, stvaran, egzistentan je. Sugestivan je. I kao što čitanje Malarmeeve poezije više zahteva

ulaženje u zagonetku, nego tumačenje zagonetke, slično se osećanje budi pred lakom lipom i teškim borom.

"Idealna pesma bi bila čutljiva pesma iz same beline", kaže Mallarmé. Čutanje je dominantna crta Mallarméove misli i ono je ostvareno u toplini drveta islikanog jajčanom temperom, drevnom tehnikom vizantijskih i ruskih ikonopisaca.

Kada Mallarmé baci kocku, kada kocka zastane, tada prestaje vreme i sve što je u vremenu (život i smrt), dan i noć. Ostaje samo prazan prostor, ništa, apsolut, sloboda.

Tako se poništava stvarnost. Stvar u rečima postaje ideja, ideja u reči, reč u drvetu. Nastaje magijski čin.

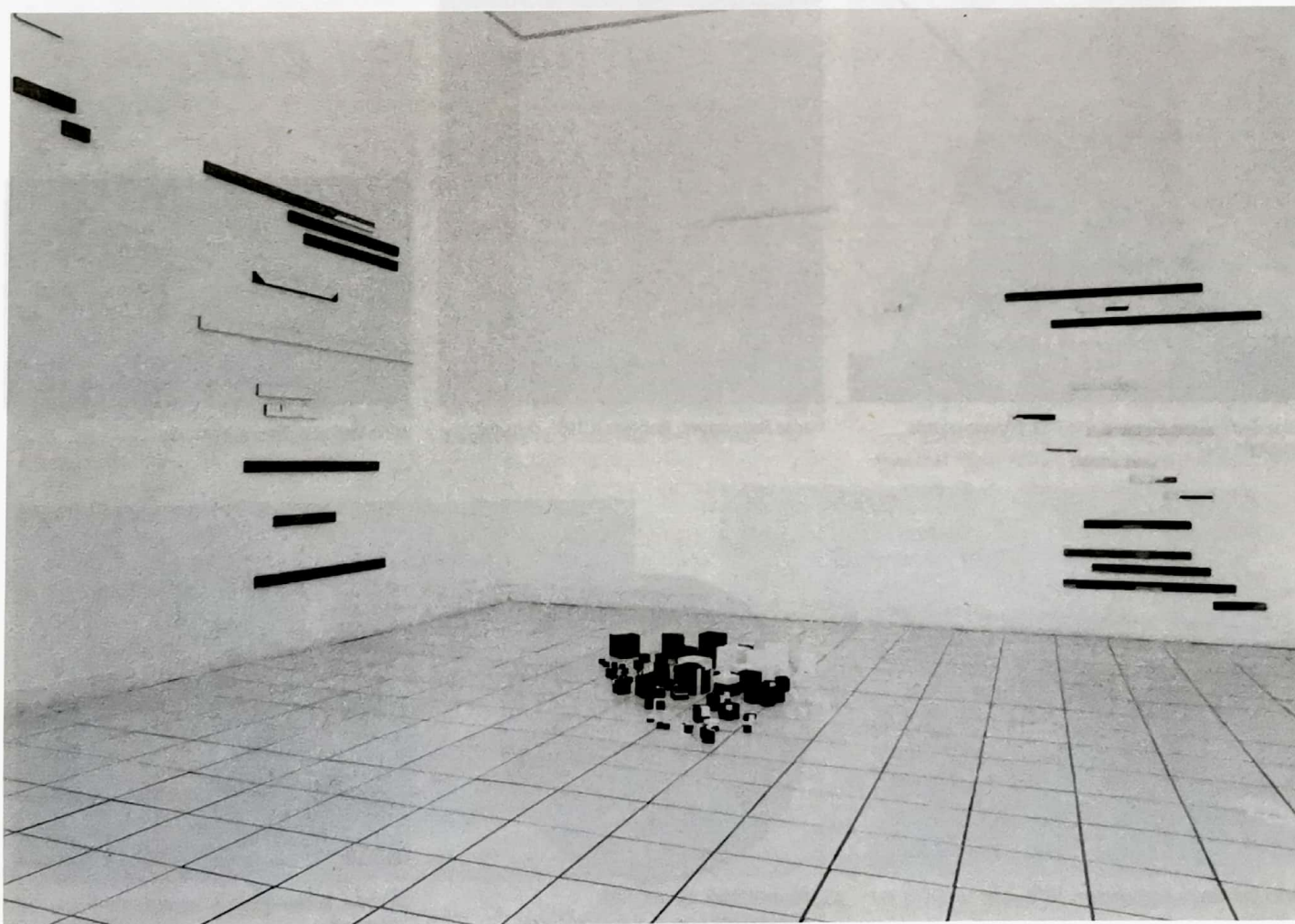
Mallarméova ideja da rečima treba prepustiti inicijativu, realizovana je na čudesan način. Reči su odabrale lipu i bor, belo, sivo, crno, smeđe, crvenkasto-smeđe, geometrijski simbol, liniju, kvadrat, trougao. Sve dato u zlatnom preseku, kod Milice, kao i kod Mallarméa.

Neki stihovi su boja, neki prostor. Drvo čuti, ono nosi idealno, poništava reč da bi je uzdiglo u apsolutnu bitnost. Reči u drvetu još jednom gube vezu sa realnošću i tako stupaju u odnose koji se opiru svakom realnom sagledavanju.

Da li omiljene Mallarméove reči, kao što su: BRODOLOM, PONIŠTITI, UKINUTI, RUPA, BELINA, PRAZNINA, ODSUTNOST, JESTE, DA, AKO, VEĆ, možemo videti u komadima reljefnog drveta, mozaički bojenom duborezu, zavisi od naše moći da odemo iz realnosti i vidimo.

Kada sam prvi put videla "kocke" po belom zidu u Milićinoj petrovaradinskoj sobi, ne znajući još da se iza njih kriju Mallarméovi stihovi, rekla sam: "Ovde ima malo ljubavi, sve ostalo je metafizika".

Ne znam zašto se Milica od svega što sam tim povodom rekla to najviše dopalo! Moгуće da tu ima neke istine.

IKON-stelacije, 1996.